

**“FILOLOGIK KOMPARATIVISTIKA VA
TARJIMASHUNOSLIK MASALALARI”**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
2025-yil, 12-13-noyabr

**“PROBLEMS OF COMPARATIVE
PHILOLOGY AND TRANSLATION
STUDIES”**
international scientific and practical conference
November 12-13, 2025

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI
UNIVERSITETI

TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI KAFEDRASI

**“FILOLOGIK KOMPARATIVISTIKA VA
TARJIMASHUNOSLIK MASALALARI”**

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami

2025-yil, 12-13-noyabr

THE MINISTRY OF HIGHER EDUCATION, SCIENCE AND
INNOVATIONS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

ALISHER NAVO‘I TASHKENT STATE UNIVERSITY
OF UZBEK LANGUAGE AND LITERATURE

THE DEPARTMENT OF “TRANSLATION THEORY AND PRACTICE”

Proceedings of the International Scientific and Practical Conference titled

**“PROBLEMS OF COMPARATIVE PHILOLOGY
AND TRANSLATION STUDIES”**

November 12-13, 2025

Tashkent – 2025

UO‘K 845.711.05

KBK 133.585.3 “Filologik komparativistika va tarjimashunoslik masalalari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami. – Toshkent, 2025. – 889 b.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Mas’ul muharrir:
Shuhrat SIROJIDDINOV
akademik

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti rektori

Tahrir hay’ati:

Nozliya Normurodova (O‘zbekiston), Zuhridin Isomiddinov (O‘zbekiston), Elizabetta Ragagnin (Italiya), Gabriela Shtoecli (Shveytsariya), Qosimboy Mamurov (O‘zbekiston), Sayed Mohamed Ahmad Korayem (Misr), Uzoq Jo‘raqulov (O‘zbekiston), Gulnoz Xalliyeva (O‘zbekiston), Yurgen Yakob Beker (Germaniya), Kemal Yavuz Ataman (Turkiya), Xurram Raximov (O‘zbekiston), Natalya Filimonova (Rossiya), Nedim Bakirci (Turkiya), Farhad Rahimi (Eron), Xayrulla Hamidov (O‘zbekiston), Elmira Adilbekova (Qozog‘iston), Sag‘inbek O‘rinboyev (Qirg‘iziston), Zulxumor Xolmanova (O‘zbekiston), Mahmadiyor Asadov (O‘zbekiston), Ziyodaxon Teshaboyeva (O‘zbekiston), Dilnavoz Yusupova (O‘zbekiston), Islomjon Yakubov (O‘zbekiston), Nargiza Rashidova (O‘zbekiston), Sabohat Qahharova (O‘zbekiston), Hafiza Qo‘chqorova (O‘zbekiston,) Nigora Sulaymonova (O‘zbekiston), Dilafruz Muhammadiyeva (O‘zbekiston), Dostonbek Ahmadov (O‘zbekiston), Dilnoza Shonazarova (O‘zbekiston).

Mazkur xalqaro konferensiya materiali filologik komparativistika va tarjimashunoslikning dolzarb nazariy hamda amaliy masalalarini zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida yoritishga bag‘ishlanadi. To‘plamda turli milliy adabiyotlar, tillar va madaniyatlar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir, adabiyotlararo aloqalar, qiyosiy-tipologik va qiyosiy-genetik tadqiqotlar, badiiy va maxsus matnlarni tarjima qilish muammolari, tarjima strategiyalari va ekvivalentlik masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, konferensiya materiallarida tarjima nazariyasining zamonaviy konsepsiyalari, tarjimon kompetensiyasini shakllantirish, tarjimoni o‘qitish metodikasi, madaniyatlararo kommunikatsiya hamda globallashuv sharoitida tarjimaning ijtimoiy-madaniy ahamiyati kabi masalalar keng yoritiladi. Ilmiy maqolalar filologik komparativistika va tarjimashunoslik sohalarida faoliyat yuritayotgan olimlar, tadqiqotchilar, doktorantlar, magistrantlar hamda talabalar uchun mo‘ljallangan bo‘lib, fanlararo integratsiyani kuchaytirishga hamda nazariya va amaliyot uyg‘unligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Mualliflar qarashi va asarlar nomlaridagi imlo tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin.

To‘plam Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti Ilmiy-texnik kengashining 2025-yil 17-dekabrda 6-sonli yig‘ilish qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

UO‘K 845.711.05

KBK 133.585.3 Proceedings of the International Scientific-Practical Conference on the topic “Problems of comparative philology and translation studies”. – Tashkent, 2025. – 889 p.

ISBN 978-9910-8871-6-1

Editor-in-Chief:

Shuhrat SIROJIDDINOV

Academician

Rector of Alisher Navo'i Tashkent State University of Uzbek Language and Literature

Editorial Board:

Nozliya Normurodova (Uzbekiston), Zuhridin Isomiddinov (Uzbekiston), Elizabetta Ragagnin (Italy), Gabriela Stöckli (Switzerland), Qosimboy Mamurov (Uzbekiston), Sayed Mohamed Ahmad Korayem (Egypt), Uzok Djoraqulov (Uzbekiston), Gulnoz Khallieva (Uzbekiston), Jürgen Yakob Beker (Germany), Kemal Yavuz Ataman (Turkiye), Khurram Rakhimov (Uzbekiston), Natalya Filimonova (Russia), Nedim Bakirci (Turkiye), Farhad Rahimi (Iran), Khayrulla Hamidov (Uzbekiston), Elmira Adilbekova (Kazakhstan), Sag‘inbek O‘rinboev (Kyrgyzstan), Zulxumor Xolmanova (Uzbekiston), Mahmadiyor Asadov (Uzbekiston), Ziyodakhon Teshaboyeva (Uzbekiston), Dilnavoz Yusupova (Uzbekiston), Islomjon Yakubov (Uzbekiston), Nargiza Rashidova (Uzbekiston), Sabohat Qahharova (Uzbekiston), Hafiza Qo‘chqorova (Uzbekiston,) Nigora Sulaymonova (Uzbekiston), Dilafruz Muhammadiyeva (Uzbekiston), Dostonbek Akhmadov (Uzbekiston), Dilnoza Shonazarova (Uzbekiston).

This international conference articles are dedicated to illuminating the current theoretical and practical issues in philological comparativistics and translation studies based on the modern scientific approaches. The collection analyzes of mutual influences between different national literatures, languages and cultures; interliterary connections; comparative-typological and comparative-genetic studies; the issues of translating literary and specialized texts; translation strategies and problems of equivalence. Furthermore, the conference materials extensively cover the topics such as: contemporary concepts in translation theory, the formation of a translator competence, methodologies for teaching translation, intercultural communication and socio-cultural significance of translation in the context of globalization. The given scientific articles are intended to scientists, researchers, doctoral students, master’s students and undergraduate students who actively working in the fields of philological comparativistics and translation studies and they serve to strengthen interdisciplinary integration as well as to ensure the harmony between theory and practice.

The views expressed in the articles do not necessarily reflect those of the editorial board.

The publication was recommended by the Scientific and Technical Council of Alisher Navo'i Tashkent State University of Uzbek Language and Literature on December 17, 2025.

БЕЙСЕНБАЙ КЕНЖЕБАЕВ ЗЕРТТЕУЛЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ТҮРКІ ӘДЕБИ МҰРАЛАРЫНЫҢ ТАРИХИ-ФИЛОЛОГИЯЛЫҚ ЗЕРДЕЛЕНУІ

*Бнтымакгул Нурмагомбетова,
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық
қазақ-түрік университеті аға оқытушы,*

Аңдатпа. Бұл мақалада көрнекті әдебиеттанушы Бейсенбай Кенжебаевтың қазақ әдебиетінің түркілік негіздерін тарихи-филологиялық тұрғыдан зерттеудегі ғылыми көзқарасы талданады. Автордың қазақ әдебиетінің бастауларын көне түркі жазба мұраларынан іздеген тұжырымдары қарастырылады. Мақалада ғалым еңбектеріндегі тарихи-филологиялық әдістің қолданылу ерекшеліктері, әдеби мұраны дәуірлеу мен бағалаудағы ғылыми принциптері сараланады. Сондай-ақ, түркілік әдеби дәстүр мен қазақ әдебиеті арасындағы сабақтастық мәселелері кеңінен талқыланады.

Түйін сөздер: *Бейсенбай Кенжебаев, түркі әдебиеті, тарихи-филологиялық әдіс, көне жазба мұра, әдеби дәуірлеу, қазақ әдебиеті, түркітану.*

Abstract. This article analyzes the scientific approach of the outstanding literary critic Beisenbay Kenzhebayer in the historical and philological study of the Turkic foundations of Kazakh literature. The conclusions of the author, who sought the origins of Kazakh literature in the ancient Turkic written heritage, are considered. The article analyzes the features of the application of the historical and philological method in the works of the scientist, the scientific principles of the epochal and evaluation of the literary heritage. The issues of continuity between the Turkic literary tradition and Kazakh literature are also widely discussed.

Keywords: *Bessenbai Kenzhebaev, Turkic literature, historical-philological method, ancient written monuments, literary periodization, Kazakh literature, Turkology.*

Кіріспе. Қазақ әдебиетінің тарихи бастаулары мен рухани тамырларын тану – қазіргі түркологиялық зерттеулердің өзекті бағыттарының бірі. Әдеби мұраны ғылыми тұрғыдан зерделеу барысында түркі халықтарының ежелгі жазба ескерткіштері мен ауыз әдебиеті үлгілерінің қазақ әдебиетіне тікелей ықпал еткені анық байқалады. Бұл ретте ХХ ғасырдағы көрнекті ғалымдардың бірі, профессор Бейсенбай Кенжебаев қазақ әдебиетінің тарихын жаңа ғылыми парадигмада бағалап, оның бастауын көне түркі дәуірінен іздеуге жол ашты.

Осы мақалада біз Бейсенбай Кенжебаевтың еңбектерін негізге ала отырып, қазақ әдебиетінің түркілік негіздерін тарихи-филологиялық тұрғыдан зерделеуге талпыныс жасаймыз. Мақсатымыз – ғалым еңбектеріндегі түркілік мұраларды талдау тәсілдеріне тоқталып, тарихи-филологиялық әдіс арқылы әдеби дәстүрдің сабақтастығын ғылыми тұрғыда пайымдау.

Тарихи-филологиялық әдіс – әдебиеттану мен тіл білімі саласындағы ғылыми зерттеу тәсілі, бұл әдіс әдеби және тілдік құбылыстарды тарихи тұрғыдан қарастырып, олардың әлеуметтік, мәдени, саяси және тарихи контекстегі мәнін ашуды көздейді. Бұл әдіс әдеби шығармалар мен тілдік ескерткіштердің даму жолын, олардың құрылымдық ерекшеліктерін, стильдік және тақырыптық элементтерін тарихи кезеңдер мен жағдайларға байланысты зерттеуге бағытталған.

Тарихи-филологиялық әдіс ғылымда бірнеше маңызды аспектілерді қамтиды. Оның басты ерекшелігі – әдебиеттің тек эстетикалық немесе символикалық құндылықтарын ғана емес, сонымен қатар оның пайда болу контекстін, тарихи, әлеуметтік және мәдени факторларды ескере отырып зерттеу. Бұл әдіс әдеби шығарманы дәуірдің қоғамдық-саяси, мәдени және идеологиялық жағдайларымен байланысты қарастыруға мүмкіндік береді. Нәтижесінде, шығарманың мәні мен мақсаты сол дәуірдің тарихи шындығына қатысты толық ашылады.

Тарихи-филологиялық әдістің ғылыми маңызы. Әдеби процестің тарихи сабақтастығын көрсету: Тарихи-филологиялық әдіс әдеби шығармаларды зерттеу барысында олардың тарихи даму жолдарын ашуға мүмкіндік береді. Әдебиеттің уақыт аралығында қалай өзгеріп, дамығанын, қандай тарихи және әлеуметтік факторлардың оған әсер еткенін анықтауға болады. Әрбір дәуірдің әдебиетке тигізген ықпалы мен оның жалғастығын түсіну маңызды.

Ұлттық әдебиеттердің өзара байланысын түсіну: Бұл әдіс ұлт әдебиеттерінің арасындағы өзара байланыс пен ықпалдарды анықтауға мүмкіндік береді. Мысалы, түркі халықтарының әдебиеттерін зерттеуде тарихи-филологиялық әдіс олардың ортақ түбірлерін, мәдениетаралық өзара байланысын ашады.

Әдебиеттің көпқабатты талдауы: Тарихи-филологиялық әдіс арқылы әдеби шығарманың көптеген қабаттарын – оның тілін, стилін, тақырыбын, идеяларын, философиялық мәнін және тарихи контекстін бірге зерттеуге болады. Бұл шығарманың толық мәнін түсінуге, оны жан-жақты талдауға мүмкіндік береді.

Түркі халықтарының ортақ мәдени мұрасы. Қазақ әдебиетінің түркілік тамырларының тереңде жатқанын түсіну – ұлттың мәдени идентификациясын нығайтуға мүмкіндік береді. Түркі халықтарының тарихы мен мәдениетінде, әдебиетінде ортақ тақырыптар мен мотивтер өте көп. Олар жалпы түркілік идеология мен дүниетанымның көріністері ретінде қазақ әдебиетінде сақталған. Мысалы, Орхон-Енисей жазбаларындағы батырлық рух, елдік сана, ұрпақтар арасындағы сабақтастық сынды тақырыптар қазақ әдебиетінің эпикалық жырларында өз жалғасын тапты. Түркі халықтарының мифологиясы мен аңыздары, сондай-ақ поэтикалық құрылым мен бейнелеу тәсілдері қазақ поэзиясына, сондай-ақ түркі әлеміне тән бірегейлікті сақтап келеді.

Қазақ әдебиетінің шынайы бастауларын айқындау үшін көне түркі жазба ескерткіштерін зерттеу өте маңызды. Орхон жазбалары, «*Қорқыт ата кітабы*», «*Кодекс Куманикус*» сияқты еңбектерді қарастыра отырып, ғалымдар қазақ әдебиетінің негізгі құрылымдарын, оның ұлттың дәстүрлі дүниетанымын қалай сақтағанын, қандай моральдық және эстетикалық құндылықтардан тұратынын зерттейді. Бұл тұрғыда тарихи-филологиялық әдіс үлкен маңызға ие.

Әдебиеттану мен түркітану арасындағы байланысты нығайту. Қазақ әдебиетінің түркілік тамырларын зерттеу әдебиеттанумен қатар түркология ғылымын да дамытуға ықпал етеді. Түркі халықтарының мәдени және әдеби мұраларының ортақ байланысын ашу түркология ғылымының тереңдігі мен деңгейін арттырады. Осы арқылы түркі әлемінің әдебиетінің жалпы құрылымын түсіну, тілдік және мәдени сабақтастықты анықтау мүмкіндігі туындайды. Мысалы, Кенжебаевтың ғылыми еңбектерінде көне түркі жазба мұраларының қазақ әдебиетіне тигізген әсері, оның тілдік құрылымдары мен эстетикалық ерекшеліктері зерттелді. Бұл зерттеулер қазіргі түркітану мен әдебиеттану ғылымдарының даму бағыттарын айқындайды.

Әдебиеттің түркілік тамырларын зерттеу қазақ халқының өзіндік ерекшеліктерін түсінуге ғана емес, оның түркі дүниесіндегі орны мен рөлін қайта бағалауға да септігін тигізеді. Сонымен қатар, бұл зерттеулер қазақ әдебиетінің әлем әдебиетімен байланысын тереңдетеді және оны халықаралық мәдени кеңістікте лайықты орынға қоюға жол ашады.

Түркілік әдеби дәстүр және қазақ әдебиетінің бастаулары. Қазақ әдебиетінің дамуы мен тарихи қалыптасуын терең түсіну үшін оны түркі дүниесінің ортақ рухани мұраларымен байланыстыра қарастыру қажет. Түркі халықтары – тарихи, тілдік және мәдени тұрғыдан бір-бірімен тығыз байланыста болған этностар. Осы бірліктің көрінісі олардың әдеби

дәстүрлерінде де айқын аңғарылады. Түркілік әдебиет – ортақ әлемдік әдеби дәстүрдің бір бөлшегі болып табылатын құндылықтардың жиынтығы, мұнда халықтардың тарихы, мәдениеті, философиясы және дүниетанымы өз бейнесін тапқан. Түркі әдебиеті мен мәдениеті тек тілдік ерекшеліктермен шектелмей, оның негізгі құндылықтары мен жалпы түркі халықтарының бірегейлігін көрсететін бейнелер мен тақырыптар арқылы байытылады.

Түркі халықтарының ортақ мұраларының ішінде әдеби дәстүрлердің сабақтастығы маңызды орын алады. Түркі әдебиетіндегі ортақ тақырыптар, поэтикалық форма, мифтік образдар мен этикалық құндылықтар қазақ әдебиетінің дамуымен тығыз байланысты. Қазақтың ауыз әдебиетінде, әсіресе эпикалық жырларында кездесетін батырлық рух, елдік сана, ата-баба жолын ардақтау сынды құндылықтар түркі әдебиетінің үлкен бір бөлігін құрайды. Сонымен қатар, түркі мифологиясының терең аңыздары мен философиялық ойлары қазақ әдебиетінде өз жалғасын тапты.

Бейсенбай Кенжебаев өзінің көптеген ғылыми еңбектерінде қазақ әдебиетінің бастауы түркі әлемінің ортақ мұраларынан басталатынын нақты дәлелдейді. Ол түркілік жазба ескерткіштерінің қазақ әдебиетінің қалыптасуына ықпал еткенін бірнеше рет атап өтті. Мысалы, ғалымның айтуынша: *«Қазақ әдебиеті – түркі халықтарының ортақ мұрасынан бастау алатын, гасырлар қойнауынан үзілмей жеткен рухани жалғастықтың жемісі»*. Бұл пікір қазақ әдебиетінің тамырын түркілік мұраға дейін тартатындығын білдіреді. Кенжебаев қазақ әдебиетін зерттегенде оның ішкі байланысын көріп, түркілік әдеби дәстүрдің қазақ әдебиетіне тигізген ықпалын көрсетуді мақсат еткен.

Бейсенбай Кенжебаев зерттеулерінде қазақ әдебиетінің бастауын көне түркі жазба ескерткіштерінен бастау алу қажеттігіне ерекше назар аударады. Ол Орхон-Енисей жазбалары, *«Қорқыт ата кітабы»*, *«Кодекс Куманикус»* және Махмұд Қашқаридың *«Диуани лұғат ат-түрк»* еңбектерін қазақ әдебиетінің құрамдас бөлігі ретінде қарастырды. Ғалымның пайымдауынша, бұл ескерткіштерде кездесетін тілдік құрылым, образдық жүйе және дүниетанымдық сипаттар кейінгі қазақ әдебиетінде сақталып, жалғасқан. Кенжебаевтың айтуынша, көне түркі әдеби мұралары қазақтың ауыз әдебиетінде және жазба әдебиетінде өзіндік із қалдырды.

Мысалы, Орхон жазбаларындағы батырлық рух, елдік сана, ата-баба жолын ардақтау сынды құндылықтар қазақтың эпикалық жырларында, шешендік сөздерінде, мақал-мәтелдерінде өз көрінісін тапты. Кенжебаевтың зерттеулерінде Орхон жазбаларындағы эпикалық мотивтердің қазақтың батырлар жырлары мен шешендік сөздерінде қалай сақталғаны нақты дәлелдермен көрсетіледі. Оның айтуынша: *«Орхон ескерткіштеріндегі батырлық тақырып қазақ әдебиетінде гасырлар бойы жалғасып, этикалық шығармаларда тереңірек көрініс тапқан»*.

Ал **Қорқыт ата** кітабындағы өлім мен өмір, тағдыр мен уақыт туралы философиялық ойлар кейінгі жыраулар поэзиясындағы терең толғаулармен үндесіп жатыр. Кенжебаевтың пікірінше, Қорқыт ата кітабындағы осы философиялық ойлар қазақтың ұлы ақындарының шығармаларындағы терең толғаулармен үндесіп, ортақ мәдени мұраның көрсеткіші болды. Қорқыттың дүниетанымындағы өлім мен өмір арасындағы күрес қазақтың жыраулар поэзиясында да өз көрінісін тапты. **«Қорқыт ата кітабы – бұл түркі әлемінің рухани қазынасы ғана емес, қазақ әдебиетінің рухани негізін қалыптастырған еңбектердің бірі»**, деп Кенжебаев атап көрсеткен.

Сонымен қатар, Кенжебаев түркілік жазба мұраларды әдебиеттің ең алғашқы кезеңі ретінде қарастырып, оларды тарихи-филологиялық негізде зерделеу қажеттігін айтты. Ол жазба мәтіндеріндегі тілдік ерекшеліктерді, стильдік әдістерді және образдық жүйелерді

зерттей отырып, олардың қазақ әдебиетіне тигізген ықпалын дәлелдеуге тырысты. Оның айтуынша: *«Әдебиет тарихы – бұл тек халықтың сөз өнерінің дамуы ғана емес, оның тарихи-мәдени эволюциясының көрінісі болып табылады».*

Бұл көзқарас қазақ әдебиетінің тарихын жаңа ғылыми деңгейде түсінуге мүмкіндік берді. Кенжебаев қазақ әдебиетінің тарихын тек бір ұлттың мұрасы емес, бүкіл түркі әлемінің ортақ рухани қазынасы ретінде қарастырды. Бұл идея қазақ әдебиетінің түркілік тамырларын ашуға бағытталған үлкен қадам болды.

Бейсенбай Кенжебаевтың ғылыми көзқарасы. Б.Кенжебаев – ХХ ғасырдағы қазақ әдебиеттану ғылымының жаңа бағытта дамуына жол ашқан ғалым. Ол қазақ әдебиетінің тарихын кеңестік идеология ұсынған шеңберден шығарып, оның шынайы тарихи тамырларын түркілік рухани мұрамен сабақтастыруды мақсат етті. Ғалымның бұл ұстанымы өз дәуірі үшін батыл ғылыми қадам болатын. Кенжебаев қазақ әдебиетінің түпкі мәні мен шығу тегін тек кеңестік саяси идеологияға қарай бейімделген деректермен емес, ұлттық және тарихи құндылықтармен байланыстыра қарастырды. Ол қазақ әдебиетінің өзіндік ерекшеліктерін ашудың жолы ретінде әдебиеттің түркілік бастауларын тереңірек зерттеуді ұсынды.

Б.Кенжебаев кеңестік кезеңдегі ресми әдебиеттанудың қазақ әдебиетін ХІХ ғасырдың екінші жартысынан ғана басталатын жас әдебиет ретінде көрсетуіне қарсы шықты. Кеңестік әдебиеттану жүйесінде қазақ әдебиетінің бастауын көбінесе орыс империясының ықпалымен байланыстыратын ұстаным белең алды. Осыған қарсы Кенжебаев қазақ әдебиетінің шығу тегін халықтың қалыптасу тарихымен тікелей байланыстыра қарастырып, қазақ халқының қалыптасуына дейінгі түркілік кезеңнен бастау алатын әдеби дәстүрге ерекше мән берді. Ғалымның айтуынша, қазақ әдебиетінің түп-тамыры тереңде, көне түркі дәуірінен бастау алады. Оның ғылыми ұстанымдары қазақ әдебиетінің тарихи контекстінде терең орын алады. Осы тұжырымын нақтылап:

«Қазақ әдебиеті – түркі халықтарының ортақ мұрасынан бастау алатын, ғасырлар қойнауынан үзілмей жеткен рухани жалғастықтың жемісі», – деп жазды ол. Бұл сөздер оның қазақ әдебиетін түркі халықтарының ортақ мұрасы мен рухани жалғастығы ретінде түсінгенін айқын көрсетеді.

Б.Кенжебаевтың ғылыми мұрасында ерекше орын алатын еңбектердің бірі – *«Қазақ әдебиеті тарихының мәселелері»* (1973). Бұл еңбекте ол қазақ әдебиетінің дәуірлерін түркілік негізде жүйелеуге тырысты. Оның пайымынша, қазақ әдебиетінің бастауы:

Ежелгі дәуір (V–X ғасырлар) – Орхон, Талас жазбалары.

Орта ғасырлар (X–XV ғасырлар) – Қашқари, Жүсіп Баласағұн, Ахмет Йасауи мұралары.

Қазақ хандығы дәуірі (XV–XVIII ғғ.) – жыраулар поэзиясы (Асан Қайғы, Қазтуған, Доспамбетт.б.)

Жаңа дәуір (XIX–XX ғғ.) – Абай, Ыбырай, Шоқан және ХХ ғасыр басындағы алаш әдебиеті.

Бұл дәуірлеу жүйесі – әдеби процестің тарихи, рухани және мәдени сабақтастығын негізге алған тың әдіс. Ол тек әдебиеттану үшін ғана емес, жалпы түркілік мәдениетті тану ісі үшін де маңызды болды. Әдебиетті түркі халықтарының ортақ мұралары арқылы зерттеу оның тарихи тереңдігі мен көпқабатты құрылымын түсінуге мүмкіндік берді. Ғалым бұл жүйені ұсыну арқылы қазақ әдебиетінің дәстүрін ортақ түркілік мәдени мұрамен байланыстырып, оның тарихи мәнін жаңаша пайымдауға жол ашты.

Сонымен қатар, Кенжебаев көне түркі жазба мұраларын зерттеуге тарихи-филологиялық әдісті қолданды. Бұл әдіс арқылы ол жазба мәтіндердің тілдік ерекшеліктерін, стилін, бейнелеу құралдарын қарастыра отырып, олардың қазақ әдебиетіне тигізген ықпалын дәлелдеуге

тырысты. Оның осы ғылыми көзқарасы көне түркі жазба ескерткіштерін, атап айтқанда «Кодекс Куманикус», «Құтадғу білік», «Мұхаббатнама» сияқты шығармаларды зерттеуде айқын көрінді. Бұл шығармаларда кездесетін идеялар мен бейнелер қазақ әдебиетінің ертедегі дәуірінде де көрініс тапқанын ғалым дәлелдеді. Ол көне түркі жазбаларындағы философиялық, адамгершілік және этикалық тұжырымдарды саралап, олардың қазақ әдебиетінің шығармаларында қалай дамығанын көрсетті.

Кенжебаевтың осындай ғылыми ұстанымы қазақ әдебиетінің тарихын түркі өркениеті аясында жаңаша түсінуге жол ашты. Ол қазақ әдебиетінің бастауын түркілік дәстүрлерден іздей отырып, оны әлемдік әдебиеттану контексінде ғылыми түрде қарастыруға мүмкіндік берді. Бүгінде бұл бағыт – қазіргі түркітану мен әдебиет тарихының негізгі ғылыми бағыттарының біріне айналып отыр. Кенжебаевтың тарихи-филологиялық әдісі бүгінгі әдебиеттану мен түркологияда қазақ әдебиетінің терең қабаттарын ашуға ықпал етіп келеді.

Тарихи-филологиялық тәсілдің қолданылуы. Бейсенбай Кенжебаев қазақ әдебиетінің түркілік негіздерін зерттеуде тарихи-филологиялық әдісті ғылыми негізге айналдырды. Бұл тәсілдің басты ерекшелігі – әдеби шығарманы сол дәуірдің тарихи, тілдік, мәдени және дүниетанымдық контексінде қарастыру. Мұндай көпқабатты талдау арқылы ғалым әдеби мұра мен тарихи шындық арасындағы байланыстарды ашып, әдебиетті дереккөз ретінде пайдалануға жол ашты. Ол әдеби шығарманы тек өнер туындысы ретінде ғана емес, қоғамның элеуметтік құрылымын, философиясын, дүниетанымын және тарихи оқиғаларын көрсететін құнды дерек ретінде қарастырды. Әдебиетті осылайша терең талдай отырып, ол оны тек мәдени мұра ретінде емес, халықтың рухани эволюциясын түсінуге көмектесетін маңызды құрал ретінде бағалады.

Бейсенбай Кенжебаевтың зерттеулерінде көне жазба ескерткіштердің тілдік және стильдік ерекшеліктері назардан тыс қалмайды. Мысалы, Орхон жазбаларындағы синтаксистік құрылымдар, көне лексика мен поэтикалық формалар кейінгі қазақ ауыз әдебиетімен ұқсастығын дәлелдеуде негізгі тілдік айғақтар ретінде қолданылады. Мұның өзі әдебиет пен тілдің тарихындағы тұрақты байланыстарды, сондай-ақ әдеби шығарманың мәдени құндылығын айқындайтын басты дереккөздер екенін дәлелдейді. Әдебиетті тек мазмұн жағынан емес, формалық жағынан да тарихи сабақтастықпен қарау – бұл ғалымның қазақ әдебиетінің шынайы бастаулары мен дамуын нақты көрсететін маңызды әдіс.

Бейсенбай Кенжебаев тарихи-филологиялық әдісті қолдану арқылы қазақ әдебиетін өткен ғасырлармен және оның тарихи контекстімен байланысқа түсіреді. Ол «**Кодекс Куманикус**» пен «**Құтадғу білік**» шығармаларындағы гуманистік ойларды, этикалық тұжырымдарды саралай отырып, олардағы идеялар мен бейнелердің қазақ әдеби дәстүрінде қалай сақталғанын көрсетеді. Бұл шығармалар тек әдебиеттің ғана емес, түркі мәдениетінің ортақ құндылықтарын танытатын үлкен мұралар. Кенжебаев бұл еңбектердегі идеялар мен тұжырымдарды қазақ әдебиетінің алдындағы рухани іргетас ретінде танып, олардың мазмұнын тарихи-филологиялық талдаудың негізінде ашуға тырысты. Әсіресе, гуманистік, адамгершілік идеялар мен этикалық құндылықтардың қазақ жыраулар поэзиясында қалай көрініс тапқаны туралы ол маңызды қорытындылар жасады.

Бейсенбай Кенжебаев үшін тарихи-филологиялық әдіс – тек ғылыми құрал ғана емес, ұлттың рухани жадын жаңғырту жолы болды. Ол көне мұраларға әдеби ескерткіш ретінде емес, ұлт мәдениетінің генетикалық коды ретінде қарап, олардың қазіргі әдебиетпен байланысын айқындауға күш салды. Бұл тұрғыдан алғанда, оның зерттеулеріндегі негізгі мақсат – қазақ әдебиетінің әрбір кезеңін мәдени, тарихи және рухани мұрамен ұштастыру

болды. Әдебиет арқылы ұлттың тарихын, дәстүрін және дүниетанымын жаңғыртып, болашақ ұрпақтарға сабақ боларлық мұра қалдыруды көздеді.

Бұл көзқарас бүгінгі әдебиеттану мен түркологияда өзектілігін жоғалтқан жоқ. Кенжебаевтың ғылыми әдіснамасы, түркі халықтарының ортақ мұраларын талдау, әдебиет пен тарихтың терең байланысын түсіну, әдеби шығарманың әлеуметтік қызметін саралау бүгінде көптеген зерттеушілердің, ғалымдардың назарын аударатын маңызды бағыт болып табылады.

Сонымен қатар, Кенжебаев тарихи-филологиялық талдауды қолдану арқылы кеңестік дәуірде үстем болған таптық және социалистік реализм негізіндегі әдебиеттану үлгілерінен бас тартты. Кеңестік әдебиеттану қазақ әдебиетін негізінен революциялық өзгерістер мен социалистік идеологияның талаптарымен ғана түсіндіріп, халықтың тарихи терең тамырларынан, ұлттық дәстүрлерінен, рухани құндылықтарынан ажыратты. Кенжебаев бұл көзқарастарға қарсы шығып, әдебиетті ұлттың тарихи-мәдени эволюциясының көрінісі деп танып, сол арқылы қазақ әдебиетінің шынайы даму жолын ғылыми түрде дәлелдеуге тырысты.

Тарихи-филологиялық әдістің қолданылуы қазақ әдебиетінің бүкіл даму жолындағы дәуірлер мен кезеңдердің тұтастығын көрсетіп қана қоймай, оларды ұлттың мәдени-рухани тарихымен тығыз байланыста зерттеуге мүмкіндік береді. Бұл әдіс қазіргі әдебиеттану мен түркологияда қазақ әдебиетінің терең қабаттарын ашып, оның түркілік дәстүрлермен сабақтастығын толық түсінуге бағытталған маңызды құрал болып табылады.

Кенжебаев еңбектерінде түркілік мәтіндердің әдеби-филологиялық интерпретациясы. Бейсенбай Кенжебаевтың ғылыми мұрасында түркілік әдеби ескерткіштер мен көне мәтіндерге арналған зерттеулердің орны айрықша. Оның зерттеу жұмыстарында түркілік мәтіндер тек көне әдеби мұра ретінде қарастырылмайды, олар тарихи, филологиялық және мәдени тұрғыдан терең талданады. Кенжебаев түркі халықтарының ортақ әдеби мұраларын қазіргі қазақ әдебиетімен байланыста зерттеп, олардың тарихи сабақтастығын көрсетуді мақсат етті. Ол көне түркі жазба ескерткіштерін – Орхон-Енисей жазбаларын, Қорқыт ата кітабын, Қашқари мен Баласағұн шығармаларын зерттеу арқылы түркі халықтарының әдеби мұрасының көркемдік және филологиялық негіздерін ашты.

Кенжебаев Орхон-Енисей жазбаларына, әсіресе, батырлық әдебиетке тән белгілерді жан-жақты зерттеді. Бұл жазбалар түркі халықтарының көне әдебиетінің алғашқы кезеңдерін құрайды және қазақ әдебиетінің негізін қалаушы ең маңызды дереккөздердің бірі болып табылады. Ғалым бұл жазбаларды тек тарихи құжат ретінде емес, әдеби шығармашылық тұрғысынан да зерттеген.

Орхон жазбаларындағы батырлық эпос пен елдік сана құндылықтары қазақтың эпикалық жырларында көрініс табады. «Түркеш қағанының жазуы» мен «Білге қағанның жазуында» батырлардың ерлігі, халықтың бірлігі мен елдік дәстүрлерін дәріптеу басты орын алады. Бейсенбай Кенжебаев бұл жазбалардағы батырлық рух пен қазақ эпосының, әсіресе, «Алпамыс батыр» сияқты жырларымен байланысын көрсетті. Кенжебаевтың пайымдауынша, Орхон жазбаларында кездесетін ұлттық рух, тәуелсіздікке ұмтылу сияқты тақырыптар кейінгі қазақ ауыз әдебиетінде, соның ішінде эпикалық жанрда сақталып, дамыған.

Қорқыт ата кітабы – түркі халықтарының ортағасырлық әдебиетінің маңызды ескерткіші. Кенжебаев бұл кітабын терең филологиялық тұрғыдан зерттеп, оның қазақ әдебиетіне тигізген әсерін жан-жақты талдаған. Қорқыттың философиялық тұжырымдары, өлім мен өмір туралы ойлары, тағдыр мен уақыттың мәні қазақ әдебиетіндегі кейінгі философиялық әдеби шығармалармен үндеседі.

Кенжебаев Қорқыттың дүниетанымдық ойларын қазақ әдебиетінің ескі жыраулар поэзиясымен салыстыра отырып, олардың арасындағы рухани сабақтастықты көрсетті.

Қорқытта өлімнің мәні мен өмірдің өткіншілігі туралы толғаныстар қазақтың ұлы ойшылдарының, сондай-ақ, Абайдың поэзиясындағы философиялық ойларға ұқсас келеді. Сонымен қатар, Қорқыттың шығармаларындағы өлімнің мәңгілік қайшылығы қазақтың жыраулар поэзиясындағы терең толғаулармен байланыстырылады, мұндай тақырыптар қазақ әдебиетінде мәңгілік мәнге ие болған.

Кенжебаев Қашқари мен Баласағұнның шығармаларын да әдеби-филологиялық тұрғыдан зерттеген. Махмұд Қашқаридың «Диуани лұғат ат-түрк» атты еңбегі түркі тілдерінің сөздігі болуымен қатар, түркі халықтарының мәдениеті мен рухани құндылықтарын ашатын маңызды мәтін. Кенжебаев бұл еңбек арқылы түркі халықтарының ортақ мәдениетінің тілдік ерекшеліктерін түсінуге мүмкіндік берді. Қашқари әртүрлі түркі тайпаларының тілдеріндегі сөздер мен олардың мағыналары арқылы сол дәуірдегі халықтың өмір сүру салтын, мәдениетін және дүниетанымын көрсетеді. Кенжебаевтың ғылыми еңбектерінде бұл мәтіндердегі тілдік құрылымдар мен сөздің философиялық мәні кеңінен талданған.

Жүсіп Баласағұнның «Құтадғу білік» шығармасы Кенжебаев зерттеулерінде ерекше орын алады. Бұл шығармадағы гуманистік ойлар мен этикалық тұжырымдар қазақ әдебиетінің алғашқы кезеңдерінен көрініс тапқан ой-толғамдармен үндес. Баласағұнның шығармасындағы әділдік, адамгершілік және жақсылық сияқты ұғымдар қазақтың ұлы жыраулары мен ақындарының шығармаларындағы негізгі тақырыптармен ұқсас келеді. Кенжебаев бұл шығарманы қазақ әдебиетінің қалыптасуына маңызды ықпал еткен дүниелердің бірі ретінде қарастырады.

Кенжебаев «Кодекс Куманикус» атты еңбекті зерттей отырып, бұл шығарманың тек тілдік тұрғыдан ғана емес, сонымен қатар оның мәдени және философиялық мәнін ашуға тырысты. Кодекс Куманикус – түркі халықтарының ортағасырлық жазба мәдениетіндегі аса құнды ескерткіш болып табылады. Кенжебаев бұл еңбекті қазақ әдебиетінің қайнар көздерінің бірі ретінде қарастырып, онда кездесетін диалектикалық сөздер, фразеологизмдер мен поэтикалық құрылымдарды қазақ әдебиетінің болашақ дамуына ықпал ететін фактор ретінде зерттеді.

Кенжебаев Кодекс Куманикус шығармасындағы түркі халықтарының ортақ тілдік және мәдени құндылықтары мен дүниетанымдық концептілерді талдай отырып, олардың қазақ әдебиетінің дамуына тигізген әсерін көрсетті. Кенжебаевтың пайымдауынша, бұл еңбек – қазақ әдебиетінің қалыптасу жолындағы маңызды дәстүрлерді сақтау мен дамытуда маңызды орын алған.

Қорытынды. Қорыта келгенде, Бейсенбай Кенжебаев қазақ әдебиетінің түркілік мұрамен сабақтастығын көрсету арқылы қазақ әдебиетінің терең тарихын ғылыми негізде қайта қарауға мүмкіндік берді. Ол түркі жазба мұраларын зерттеп, олардың қазақ әдебиетіне тигізген әсерін нақты фактілермен дәлелдеді. Бұл зерттеулер қазақ әдебиетінің түркілік негіздерін тануда маңызды рөл атқарды және қазіргі түркітану мен әдебиеттану ғылымында өзектілігін жоғалтқан жоқ.

Тарихи-филологиялық әдіс Б.Кенжебаев зерттеулерінде жай ғылыми тәсіл ғана емес, ұлттың рухани тамырын тануға арналған танымдық құрал ретінде көрінді. Ол әдеби мәтіндерді тіл, стиль, мазмұн тұрғысынан талдай отырып, олардың дәуірлік, мәдени, рухани мәнін ашуға күш салды. Түркілік жазба мұралар мен қазақ әдебиетінің арасындағы сабақтастықты ашу арқылы ғалым әдебиет тарихына қатысты теріс түсініктерді терістеп, жаңа ғылыми тұжырымдар жасады.

Қазіргі түркология мен әдебиеттану ғылымында Кенжебаевтың ұстанымы мен әдіснамасы өз маңызын жойған жоқ. Керісінше, қазақ әдебиетінің түркілік негіздерін зерттеу

ісі тереңдей түсіп, жаңа ғылыми бағыттарға жол ашуда. Осы тұрғыдан алғанда, Бейсенбай Кенжебаевты қазақ әдебиетін түркі өркениетімен сабақтастыра зерттеген ірі әдебиетші, тұғырлы түркітанушы ретінде тануға толық негіз бар.

Қазақ әдебиетінің түркілік тамырларын тану – бұл тек тарихи және ғылыми зерттеулердің ғана емес, сонымен қатар ұлттық мәдениетіміздің өзегін жаңғырту, болашаққа жетелеу болып табылады. Бұл зерттеу тақырыбының өзектілігі қазақ әдебиетінің дамуындағы түркілік дәстүрдің маңызын, оның әлемдік әдебиеттегі орнын терең түсінуге мүмкіндік береді. Осылайша, қазақ әдебиетінің түркілік тамырларын зерттеу тек өткенді тану ғана емес, қазіргі және болашақ әдебиет үшін маңызды бағыт болып қала береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Байтұрсынұлы А. Қазақ әдебиетінің негіздері. – Алматы: Жазушы, 1985.
2. Жаздықбаева Р. Б. Кенжебаев – түрікшілдік идеясын жаңғыртушы // *Türkoloji Dergisi*. – 2010. – №45–46. – Б. 80–84.
3. Жолдасбеков М. Асыл арналар. – Алматы: Жазушы, 1986.
4. Кенжебаев Б. Әдебиет туралы зерттеулер. – Алматы: ҚМКӘБ, 1961.
5. Кенжебаев Б. Ертедегі әдебиет нұсқалары. – Алматы: Мектеп, 1967.
6. Кенжебаев Б. Қазақ әдебиеті және түркі әдеби мұралары. – Алматы: Ғылым, 1994.
7. Кенжебаев Б. Қазақ әдебиеті тарихының мәселелері. – Алматы: Ғылым, 1973.
8. Кенжебаев Б. Түркі халықтарының ортақ әдеби мұрасы. – Алматы: Санат, 1997.
9. Қоңыратбаев Ә. Көне мәдениет жазбалары. – Алматы: Ғылым, 1991.
10. Қыраубаева А. Ежелгі дәуір әдебиеті. – Алматы: Білім, 1998.
11. Рахметова Қ. Түркі әдебиеті және қазақ әдебиетінің байланысы. – Алматы: Ғылым, 2005.
12. Сүйіншәлиев Х. Қазақ әдебиетінің қалыптасу кезеңдері. – Алматы: Мектеп, 1967.
13. Цифрлық ресурс: КазНЭБ цифрлық кітапханасы. – <https://www.kazneb.kz>

MUNDARIJA		
I SHO‘BA. TARJIMASHUNOSLIKNING DOLZARB MASALALARI		
1.	Zuhriddin ISOMIDDINOV. Bizdagi tarjima muammolari	5
2.	Uzoq JO‘RAQULOV. O‘zbek tarjimachiligi istiqbollari	9
3.	Xurram RAHIMOV. Alisher Navoiyning “Munojot” asari tarixi, tabdili va tarjimalari xususida	14
4.	Олимджон КАСИМОВ, Мартаба СУЛТОНЗОДА. Некоторые лингвистические особенности перевода лексем «Шахнаме» на русский язык	17
5.	Ne‘matilla OTAJONOV. Eiji Mano – boburshunos olim	22
6.	Rukhsana IFTIKHAR. Beautification of Mughal women	26
7.	Наталья ФИЛИМОНОВА. Возможности перевода при работе иностранных учащихся с художественным текстом: начальный этап изучения русского языка	30
8.	Kosimboy MAMUROV, Nargiza TILAKOVA Functional syntax and mystical semantics: correlating syntaxemes with sufi concepts in Alisher Navai’s Uzbek and English ghazals	34
9.	Xayrulla HAMIDOV. Muslimbek Yo‘ldoshevning tarjimonlik mahorati	38
10.	Ирода СИДДИКОВА. К вопросу взаимосвязи психолингвистики и художественного перевода	43
11.	Xayrulla HAMIDOV, Zulfizarxon QORAXO‘JAYEVA. Nafisiyning “Jannatning yarim yo‘lida” asaridagi personaj portretining tarjimada berilishi	46
12.	Абдумажид МАДРАИМОВ, Аскарый МАДРАИМОВ. Вопросы перевода научного наследия Захириддина Мухаммада Бабура и традиция перевода в библиотеке Акбара в XVI веке	51
13.	Supriya BANERJEE, Iroda UMAROVA Reimagining classics: Tagore, translation and the global reader	54
14.	Ziyodaxon TESHABOYEVA. “Boburnoma”da milliy-madaniy xususiyatli til birliklar va ularning inglizcha tarjimalari	58
15.	Zulhumor MIRZAEVA. Politics under the mask of poetics: Chulpon’s translations in the 1920s-1930s	62
16.	Abdumajid MAMADALIYEV. Badiiy matn tarjimasida milliy koloritni ifodalash muammosi	72
17.	Muhammadjon ABDUVALIYEV. Sinxron tarjimashunoslikning zamonaviy masalalari	74
18.	Мұратбек БАҒИЛА, Кәмшат АЙМАҒАМБЕТОВА. Қазақ тілін оқыту әдістемесінің жаңа парадигмалары	80
19.	Shermurod SUBHON. Ijodiy kengashlarda	84

20.	Shermurod SUBHON. Kitobxon oldida mas’uliyat	97
21.	Murtazo SAYDUMAROV, Mahmudaxon SAYDUMAROVA. O‘zbek adabiyotining ilk romani tarjimalarida lingvomadaniy xususiyatlar va semantik o‘zgarishlar	100
22.	Mahmadiyor ASADOV. Tarjima – qiyosiy adabiyotshunoslikning tadqiqot obyekti	107
23.	Toshtemir ALIMOV. Gender as a linguistic and cultural parameter in literary translation	113
24.	Tozagul MATYOQUBOVA. Ilk hasbi hol qasida va uning o‘zbek tarjimoni	116
25.	Dilafruz MUHAMMADIYEVA. “Boburnoma”ning turkcha tarjimasi bilan bog‘liq muammolar	120
26.	Umida TURAeva. Some challenges of translating forensic terminology between English and Uzbek	125
27.	Елена ПАНОВА. Мифопоэтическая традиция и проблемы перевода и функционирования онимов в волшебной повести «Алиса в стране чудес» Л. Кэрролла	128
28.	Gulnoz MAMARASULOVA. Siyosiy matn tarjimasining lingvokulturologik jihatlari	137
29.	Эльнора БАГАВОВА. Эволюция переводческих теорий: от традиционных подходов к современным тенденциям	140
30.	Dilfuza KHUDAIBERDIEVA. Translation studies: traditional and modern approaches	144
31.	Gulnoz MAMARASULOVA, Ruxshona CHO‘LIYEVA. Diplomatik matnlarning tarjimada ifodalanishi	148
32.	Dilshod AMIRQULOV. Tarjimashunoslikda til tipologiyasi asosida komparativ yondashuv	151
33.	Tozagul NASRULLAEVA. Literary translation as interpretation: on the basis of Dreiser’s literary works	154
34.	Мохира ЭШКУВАТОВА, Достонбек АХМАДОВ. Роль лингвострановедческого компонента в обучении переводу	156
35.	Islom TURDIYEV. Ingliz va o‘zbek tillaridagi ayrim ish yuritish terminlarining tarjima talqinidagi muammolari	160
36.	Фотима УМИРЗАКОВА. Проблемы традиционных и современных подходов в немецком переводе	163
37.	Shohsanam BEKMURATOVA. Maqollar tarjimasida tarjimonlarining lingvomadaniy yondashuvlari	166
II SHO‘BA. QIYOSIY TILSHUNOSLIK MASALALARI		
38.	Sayed Mohamed Ahmad KORAYEM. Principles for developing comparative linguistic studies	171
39.	Nedim BAKIRCI. Milli kimlik inʼsasında halk biliminin işlevi	183
40.	Farhad RAHIMI. Beş, bel, bilek, elik/ el ve ilik kelimelerinin etimolojik ve anlamsal bağlantilari	190

41.	Farhad RAHIMI. Nezirali'nin Çağatay türkçesi sözlüğünün yanlışları üzerine iii	196
42.	Сырга ОРУНБАЕВА, Долон МАЛДЫБАЕВ, Сагынбек ОРУНБАЕВ, Минаим МЫРЗАКМАТОВА, Жумакадыр КАРАМОЛДОЕВ. Горы и их лингвистические особенности: типология высот и культурных различий	215
43.	Saodat MUHAMMEDOVA, Kosimboy MAMUROV. Reforming the Uzbek latin alphabet: balancing phonology and global usability	221
44.	Jamoliddin YOQUBOV. O‘zbek va fransuz tillarida “ona” leksemasi ifodalanishining lingvomadaniy xususiyatlari	223
45.	Valijon VOSITOV. Inkor kategoriyasi lingvistik voqelik sifatida	228
46.	Khushnuda SAMIGOVA. Identifying the semantic component of affectionate form	230
47.	Nargiza DOSBAYEVA. Specific features of intercultural interaction in the course of teaching foreign languages	234
48.	Наргиза РАШИДОВА. Арабские заимствования в узбекском языке	237
49.	Ulugbek KARIMOV. Evolution of the cyborg in 21st-century science fiction	240
50.	Kamola ABDULLOEVA. Diskursiv shaxsning grafik vositalar orqali aks etishi	243
51.	Malohat BADALBAYEVA. The special lexicon of emergency situations in global linguistics	246
52.	Nargiza MIRZALIYEVA. Abdulla Qahhor va Ernest Xeminguey hikoyalari qahramonlarining o‘ziga xos xususiyatlari: badiiy tahlil va qiyosiy yondashuv	250
53.	Azizjon SHARIPOV. Yozma manbalarda Hirotning tarixiy toponimikasiga doir ma’lumotlar: Shohrux Mirzo davri	253
54.	Марина ИСКАКОВА. Тюркоязычный мир от древности	263
55.	Nargiza YUSUPOVA. The impact of artificial intelligence on comparative philology and translation studies	268
56.	Feruzaxon KARIMOVA. Aksiolingvistikada ma’naviy qadriyatlar talqini	272
57.	Zebiniso BEKMURADOVA. O‘zbek va fransuz maqollaridagi xiazmlarning stilistik, semantik va lingvokulturologik tahlili	276
58.	Sabohat QAHHAROVA. Yassaviy hikmatlarining lingvokulturologik tahlili	279
59.	Dildora KENJAYEVA. “Boburnoma”da antroponimlarning etimologik o‘ziga xosligi	283
60.	Gulchexra IBRAGIMOVA. Ingliz tilida abbreviatura va akronimlarning lingvistik tahlili	287
61.	Asror YUSUPOV. Lug‘at maqolasi strukturasi nazariyasining rivojlanishi	289

III SHO‘BA. QIYOSIY ADABIYOTSHUNOSLIK MASALALARI		
62.	Islamjan YAKUBOV. Rudakiy adabiy-estetik qarashlari va lirik qahramon kechinmalari	293
63.	Islamjan YAKUBOV. Tragik konflikt, tragik holat va tragik qahramon	299
64.	Dilnavoz YUSUPOVA, Kemal Yavuz ATAMAN. Uch tazkira qiyosi	308
65.	Gulnoz XALLIEVA, Sitora SHAHOBOVA. “Middlemarch” va “Anna Karenina” asarlarida ayol obrazining o‘rni	316
66.	Bahodir XOLIQOV. Britaniya adabiyoti va o‘zbek mifologiyasida daydi yog‘dularning badiiy xususiyatlari	320
67.	Gulnoz XALLIYEVA, Farangizbonu ADAMOVA. “Jek Raymond” romanida Jek obrazi tahlili	323
68.	Nuriddin ALTINBOYEV. Qiyosiy tahlilda tipologiya va ta’sir fenomeni	326
69.	Gulnoz XALLIYEVA, Iroda ABDULLAYEVA. The nature of satirical characters in the works of Jonathan Swift	330
70.	Mohinur SOTVOLDIYEVA, Gulnoz KHALLIEVA. The poetics and typology of father figures in world literature: a comparative study	333
71.	Xafiza KUCHKAROVA. Badiiy adabiyotda peyzajning o‘rni	336
72.	Dilafro‘z QAHNAROVA. Zamonaviy o‘zbek qissachiligi: xalq an’analari va yangi badiiy shakllar	340
73.	Elmira HAZRATQULOVA. Temuriylar davri adabiy muhitida ustoz-shogird munosabatlari	344
74.	Тоҳир ТУРДИБОЕВ, Нигора ЖЎРАЕВА. Бехбудий таълимотида ижтимоий-маърифий масалалар	347
75.	Ma’suma OBIDJONOVA. Ingliz va o‘zbek adabiyotida ilmiy fantastikaning narratologik asoslari	351
76.	Эльмира АДИБЕКОВА, Сўлтан САНИЯТ. Türk masallarında hayvan motifleri: geyik motifinin kültürel yansimalari	357
77.	Эльмира АДИБЕКОВА, Сая БЕРІКҚЫЗЫ. Türk-islam kimliginin sembolü olarak Носа Ahmet Yesevi türbesi	368
78.	Эльмира АДИБЕКОВА, Гүлнұр ЕСЕНГЕЛДІ. Karaşaş Ana türbesi ve halk inançlarında kadın Evliya imgesi	375
79.	Дильфуза МАМЕТОВА, Малика ПРИСТАЕВА. Keloğlan ile padişahin kizi masalinin Anadolu, Uygur, Gagavuz varyantlarında kahraman ideali	383
80.	Карлыгаш БОРБАСОВА, Какимжан БИШМАНОВ, Мира БАЛТЫМОВА. Сравнительный анализ текстов Корана, Библии и Торы по проблеме межрелигиозного диалога и укрепления общенационального единства	394
81.	Улжан ТУНГАТОВА, Алуа АЛШЕР. Сравнительный анализ идей толерантности в Коране и Библии	400
82.	Ляззат АЛИЕВА, Möldir NIŞANHAN. Masalların mitolojik mirasi: şamanizm ve islam’in izleri	404

83.	Ынтымакгул НУРМАГОМБЕТОВА. Бейсенбай Кенжебаев зерттеулеріндегі қазақ және түркі әдеби мұраларының тарихи-филологиялық зерделенуі	412
84.	Saltanat YERALIYEVA. The writing of Khoja Akhmet Yasawi’s “Diwani hikmet” in turkic language	420
85.	Yorqinoy ISMONOVA. Bola timsolining roman obrazlari tizimidagi o‘rni	423
86.	Динара САЗАНОВА. “Диуани хикмет” мәтініндегі сопылық терминдердің рухани-философиялық мағынасы	427
87.	Шахноза КАРИМОВА, Жұлдыз МҮСІРКЕП. Akbura Evliya türbesi: türk-islam mimarisi ve halk inanci arasindaki bağ	433
88.	Bahodir ABSAMADOV. Shekspirning “Venetsiya savdogari” asarida komik adolat va axloqiy kinoya	440
89.	Ghalib ZEYAD. The evolution of Uzbek language, literature, and culture: the enduring legacy of Alisher Navai	445
90.	Axror QODIROV. O‘zbek qissachiligida xarakter va kolliziya: Qo‘Chqor Norqobil ijodi misolida XX–XXI asr badiiy talqinlarining evolyutsiyasi	451
91.	Мұратбек БАҒИЛА, Қанзада ЖҮБАНЫШЕВА. Тілді деңгейлік оқыту жүйесінің ғылыми негіздері	457
92.	Sevinchoy YOQUBOVA. G‘oyaviy-badiiy konsepsiya va poetik obrazlar hissiy tonalligi	461
93.	Munira KARIMOVA. The poetics of human and animal characters in Uzbek prose	472
<p>IV SHO‘BA. KOMPARATIVISTIKA VA METODIKA: TIL, ADABIYOT TA‘LIMI TIPOLOGIYASI</p>		
94.	Назаркул ИШЕКЕЕВ, Рима ЗАЙЫРКУЛОВА. Ааламдашуу доорунда медициналык багытта окуп жаткан чет элдик студенттерге «Манас» эпосу жана «Махабхарата» эпосундагы идеяларды салыштыруу менен тарбиялоонун мүмкүнчүлүктөрү	480
95.	Ирина ЯНОВСКАЯ. Формирование риторической компетенции в системе профессиональной подготовки студентов нефилологических специальностей	487
96.	Лариса БАСОВА, Светлана ДРАЧЕВА. Повышение качества обучения русскому языку в странах постсоветского пространства: опыт Тюменского государственного университета	490
97.	Айгул АЙТБЕНБЕТОВА, Нургул ЖОЛДАСОВА. Қазақ тілін оқытудағы цифрлық ресурстар: тиімділігі мен болашағы	494
98.	Muxabbat MATQURBONOVA, Umida YANGIBOYEVA. Ikki tillilik sharoitida o‘zbek tili ta’limining komparativ tahlili	498
99.	Зулхумар ЖУМАНОВА. Роль алгоритмов в формировании навыков устной и письменной речи студентов	500
100.	Максим ЧИКОВ, Диляра ЗАРИПОВА. Проблемы подготовки специалистов в тройке языков русский-английский-узбекский и пути решения	504
101.	Раъно ИСАМУТДИНОВА. Система упражнений для развития навыков устной речи на занятиях по русскому как иностранному	509

102.	Зулфия КУРБАНОВА. Методика работы с текстом на занятиях по русскому как иностранному	513
103.	Nilufar BURIYEVA. Sun’iy intellekt vositalari asosida o‘quvchilarning lingvokulturologik kompetentligini rivojlantirish metodikasi	516
104.	Шахло УРИНОВА. Методика формирования лексической компетенции студентов в процессе изучения русского как иностранного	520
105.	Gulnoz MAMARASULOVA. Geopolitical meanings in media discourse	524
	V SHO‘BA. КОМПАРАТИВИСТИКА YOSH TADQIQOTCHILAR NIGOHIDA	
106.	Saida SULTANOVA. Badiiy tarjimaga o‘rgatishda an’anaviy va zamonaviy yondashuvlarning ahamiyati	529
107.	Зухра МОЛДАБАЕВА, Айжан ЖАНҒЫЛЫШ. Коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастырудағы инновациялық әдістер	533
108.	Barno ABDULLAYEVA. “Boburnoma”ning xorijiy tillarga tarjima qilinishi	539
109.	Zilola ERGASHEVA. The transformation of translation practices through artificial intelligence technologies	544
110.	Dilfuza ZOYIROVA, Aziza YORIQULOVA. Tarjima jarayonida ekvivalentlik tamoyilining an’anaviy talqinlari	547
111.	Anvar MIRZAQULOV. Ikkinchi jahon urushidan so‘ng sinxron tarjimaning paydo bo‘lishi va rivojlanishi	549
112.	Shuhrat MULADJANOV. Different approaches to the lingua-stylistic analysis in literary translation	552
113.	Gulshan ERGASHEVA. Tarjimashunoslikda an’anaviy va zamonaviy yondashuvlar: o‘zbek va nemis tilidagi frazeologizmlar talqinida	555
114.	Dilnoza SHONAZAROVA. Xabarlar tarjimasi va lokalizatsiyasi	559
115.	Умида МУХАММАДИЕВА. Язык и культура: трудности перевода национально-культурных особенностей	562
116.	Gulnoza XUDAYQULOVA. Badiiy asarlarni tarjima qilishda uchraydigan ba’zi frazeologik muammolar	567
117.	Shoira XODJAYEVA. Bilvosita tarjimaning muammolari: an’anaviy va zamonaviy yondashuvlar	570
118.	Djamila BEGJANOVA. Paremiologik birliklar tarjimasida lingvokulturologik ekvivalentlik	573
119.	Shaxnoza IBRAGIMOVA. Linguistic representations of characters and peculiarities of translating their original names in “A farewell to arms”	577
120.	Fazilat XABIBULLAYEVA. Mumtoz adabiy manbalar tarjimasida: arxaik leksika jahon tarjimashunosligi kontekstida	580
121.	Maftuna RO‘ZMETOVA. Fentezi adabiyoti tarjimasida madaniy konnotatsiyalarning ifodalanishi	584
122.	Maftuna SAPAROVA. “Al-qistosu-l-mustaqim fi ilmi-l-arud” asarining ingliz tilidagi tarjimasida xususida	588

123.	Zuhra ZOKIROVA. Jorj Oruel “Molxona” asaridagi satirik jumlar tarjimasining madaniy jihatdan moslashtirilganligi	591
124.	Mokhinur GELDIEVA. “Kecha va kunduz” romani inglizcha tarjimasida leksik-semantik hamda sintaktik o‘ziga xoslik	593
125.	Dilnoza OLIMOVA. Ritm va takorlash: “Alpomish” dostonining Qosimboy Ma’urov tarjimasida sintaktik-semantik transformatsiyalar	596
126.	Mohichehraxon ANVAROVA. Zamonaviy texnologik terminlarni tarjima qilish usullari	599
127.	Xosiyatxon QO‘CHQORALIYEVA. The role of Reynold Nicholson and John Arberry’s translation in the study of sufi literature	603
128.	Nargizaxon MIRAXATOVA. Dariy tilidagi ba’zi somatizmlar qatnashgan maqollarning o‘zbek tiliga tarjima qilish masalasi	606
129.	Munisa NAZIROVA. O‘zbek va ingliz tilidagi idiomalarning qiyosiy tarjimalari	609
130.	Муниса ТОШБОЕВА. Стратегии транскреации и адаптации политических реалий в узбекском цифровом медиадискурсе	612
131.	Mahliyo FAYZULLAYEVA. Sinxron tarjimada ekvivalentlik va muqobillik masalasi	615
132.	Достонбек АХМАДОВ. Первый шаг к академической истории перевода	618
133.	Sevinch MIRZALIYEVA. Badiiy tarjimada leksik-stilistik bo‘yoqdorlik muammolari	623
134.	Nozima QAYUMOVA. The impact of artificial intelligence on the translation process and the transformation of the translation profession	626
135.	Ситора ТУРСУНБОЕВА. Грамматические и лексические трансформации в художественном переводе	629
136.	Миннура ЮЛДАШЕВА. Об узбекских переводах произведений Чингиза Айтматова	633
137.	Раънохон ХОЛОВА. Роль невербальной коммуникации в синхронном переводе с русского на узбекский	636
138.	Aziza MAHAMMATOVA. Bilvosita tarjimada tarjimon mahoratining namoyon bo‘lishi	640
139.	Mashhuraxon MAHAMMADALIYEVA. Tarjimashunoslik: an’anaviy va zamonaviy yondashuvlar	644
140.	Nozima ABDURAHMONOVA. Tibbiy terminlarni tarjima qilishda so‘zma-so‘z va erkin yondashuvlarning o‘zaro ta’siri	646
141.	Azimjon AXMEDOV. Frazeologiya va frazeografiya tarixiga umumiy nazar	649
142.	Madinabonu OLLABERGANOVA. Comparative-methodology and typology in language and literature education	654
143.	Мўхаббат МАССАДИКОВА, Akerke ALTINBEKOVA. Masallarda toplumsal normlar bag‘lamida adalet ve ceza kavrami	657
144.	A’zamxon SOBITOV. Zoonimlarning etnolingvistik va madaniy konnotatsiyalari	665
145.	Vazira ABDIEVA. The essential role of intercultural communication competence in various fields	668

146.	Oyshajon USMONOVA. Structural and semantic aspects of legal terminology in the context of linguistic comparativism	670
147.	Diyora AKRAMOVA. The use of labor-related euphemisms in English and Uzbek linguistics	675
148.	Zebuniso FAYZULLAYEVA. Nemis va o‘zbek tillaridagi fe’l mayllarining chog‘ishtirma tadqiqi	679
149.	Dilnoza NURULLAYEVA. Ma’dan komponentli frazeologik birliklarda insonga xos xususiyatlar	683
150.	Dilorom KHURRAMOVA. Semantic features of mimetic words in Uzbek and Korean	686
151.	Munisa KARIMOVA. Ingliz fe’llari aspektualligini belgilashda funksional-semantik yondashuv va harakat turlari (aktionsart)	690
152.	Gulzoda SUYUNOVA. The evolution of the verb “to be” from Proto-Indo-European to Proto-Germanic	693
153.	Temur ASHUROV. Realia as cognitive and linguocultural anchors in multilingual communication: towards a new integrative model	700
154.	Shahnoza NAZAROVA. O‘zbek va nemis tillarida tanqid nutqiy akti: lingvopragmatik xususiyatlar	703
155.	Shoxida NAZAROVA. Bilvosita nutqning pragmatik jihatlari	706
156.	Lobar RAHIMQULOVA. Ijtimoiy tarmoq matnlarini lingvistik tahlil qilishning ahamiyati	710
157.	Farrukh ABDUSAMATOV. How speech act theory (sat) is applied in discourse analysis	713
158.	Gulmira ERGASHEVA. Davlat boshqaruvi terminlari xususida ayrim ilmiy-nazariy qarashlar	717
159.	Nodira BEKMATOVA. The lexicon of the machine: decoding the new language of AI	720
160.	Munisa DUSTBERDIYEVA. Causative syntaxemes, the use of preposition “under”	724
161.	Nigora ISMATULLAYEVA. Globallashuv konseptining semantik qirralari	727
162.	Mahliyo JALISHOVA. Persuazivlik argumentatsiya va manipulyatsiya o‘rtasida: mediadiskursdagi kommunikativ-pragmatik jihatlari	730
163.	Ozoda QURBONOVA. O‘zbek tilida gidrometeorologik terminlar sinonimiyasi	733
164.	Guljahon RAHMATULLAYEVA. Ruhiiy holatlarni ifodalovchi leksik birliklarning semantik tarmoqlanishi	736
165.	Yulduz SATTOROVA. Siyosiy diskursda aforistik ifodalarning kognitiv qiyosiy tahlili: ingliz va o‘zbek tillari misolida	743
166.	Umida ELMURATOVA. O‘zbek va koreys tillarida shaxs konseptosferasining periferik birliklari	746
167.	Nafosat RAIMOVA. Ijtimoiy chegaralangan leksikaning struktur va semantik xususiyatlari	749
168.	Dilnura YULDASHEVA. Ingliz tilidagi ayrim siyosiy terminlarning etimologik tahlili	751

169.	Maftuna AZIMOVA. Language, context, and intention: a linguapragmatic analysis of code-switching in Uzbek-English conversations	754
170.	Samira RAXIMOVA. Konseptual metaforalar milliy tafakkurning aks-sadosi sifatida: ingliz va o‘zbek tillarining qiyosiy tahlili	759
171.	Gulrom ABDULLAYEVA. Koreya va o‘zbek madaniyatida ota-onaga sadoqat tushunchasining lingvokulturologik tahlili	764
172.	Мубинабону МАМАЛАТИПОВА. Этимология русских числительных	766
173.	Durdona XO‘JAMURODOVA. Lingvistik komparativistikaning taraqqiyot omillari	771
174.	Зохида КИЛИЧЕВА. Отражение общественной жизни в романе А. С. Пушкина «Евгений Онегин»	774
175.	Zilola ISLOMOVA. Ingliz va o‘zbek tillarida qo‘shma so‘zlar yasalishi	780
176.	Nasiba JUMAeva. Literary representation of globalization challenges in contemporary Turkish fiction	785
177.	Gulhayo ORTIQOVA. Charlz Dikens ijodida ramziylik, an’analar va ma’naviy munosabatlarning aks etishi	787
178.	Malohat AYDARALIYEVA. XX asr G‘arb va Sharq adabiyotida ayol obrazi tasvirlanishining o‘ziga xos jihatlari	790
179.	Bahora ABDIYEVA. XVI asrga oid nemis masallari tahlili hamda ularda hasad, ochko‘zlik, beodoblik va sabrsizlik kabilarning tasviri	793
180.	Мунаввара ХАСАНОВА. Проблема нравственного совершенствования личности в творчестве Л. Н. Толстого	795
181.	Shahnoza IKROMOVA. Eastern and Western mentality: a structural comparison of “Mehrobdan chayon” and “Pride and prejudice”	800
182.	Umida PIRNAPASOVA. Functional approach to teaching language	804
183.	Maftuna ASKAROVA. Kognitiv tamoyillar nazariyasining shakllanishi	807
184.	Dilnoza SHONAZAROVA, Gulchehra YO‘LDASHEVA. Maktabgacha ta’limda elektron doska orqali ingliz tilini o‘rgatish samaradorligi	811
185.	Abdurauf BOZOROV. A comparative analysis of pedagogical models focusing on the transition from traditional to digital methodologies	815
186.	Айдана ҚУАНЫШ. Ертегілердегі диалог құрылымының стилистикалық ерекшелігі	818
187.	Shirinoy YAKHSHIMURATOVA. The method of cross-cultural comparison in foreign language lessons	826
188.	Sevinch XUDOYBERDIYEVA. Constructive and behavioral methods in teaching English as a second language	829
189.	Зухра МОЛДАБАЕВА, Нурсая КАДЫРОВА. Қазақ тілін оқытудағы тілдік орта мен мотивация факторы	832
190.	Aziza JALOLOVA. Chet tilini o‘qitishda talabalarning tarjima ko‘nikmalarini rivojlantirishda interfaol usullarning roli	836
191.	Инобатхон УМАРОВА. Роль когнитивистики в обучении русскому языку узбекских студентов	839
192.	Mubina GANIYEVA. Comparative analsis of speech etiquette in hisrorical and modern educational contexts	844

193.	Гулсевар САИДОВА. Языковые особенности творчества А. С. Пушкина и их использование в преподавании ТРКИ	846
194.	Садокат ОЛИМЖОНОВА. Изучение творчества А. С. Пушкина в преподавании русского языка как иностранного	853
195.	Sokina IRISBAYEVA. Moral and ethical values in Uzbek and English proverbs: a comparative study	860
196.	Музаффар ХОДЖАХАНОВ. Структурный и синтаксический анализ терминов статистики в английском и русском языках	864
197.	Shahnozabonu NEMATOVA. The Interconnection Between Gender and Language: A Historical and Sociolinguistic Perspective	866
198.	Мохира ЭШКУВАТОВА. Роль грамматического комментария в преподавании русского как иностранного	870
199.	Nazokat G‘offorova. Zulfiya she‘rlari tarjimasida metaforalar tarjimasining o‘ziga xos xususiyatlari	873
200.	Адолат Бобо-Хожаева. Тюркские заимствования в русском языке: пространство билингвизма и историческая перспектива	877